AUI, secţiunea III e, Lingvistică, tomul LXI, 2015
Studia linguistica et philologica in honorem Constantin Frâncu

Recursul la argou în presa românească (1860-1945)

Ioan Milică
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza ” din Iaşi

In the aftermath of the 1848 Revolution, the satirical media of the 1860s became the stage for the use of slang because the political censorship of the time banished the indecorous pamphlet and imprisoned the pamphleteers who stood up against the regime. While in prison, the journalists who compiled the first slang glossaries of the age noticed the secret language of the inmates and decided to make it known and to use it as a subversive political weapon. Ever since, the use of slang in the satire became a well-known rhetorical device veiled in the theatrical discourse of comedy. A second frame included the use of slang in the news and cover-stories about the life of the outcasts and the marginal and grew under the influence of cinema and of the sensational stories about gangsters published in the international media from the first half of the 20th century. This linguistic fashion came to an abrupt end during the first years of communism. The paper overviews the life of slang in the newspapers between 1860 and 1945 with regard to the above mentioned traditions.

Preliminarii

Rolul de catalizator lingvistic al presei a fost unanim reliefat de specialiștii interesați de evoluția comunicării verbale prin intermediul mijloacelor de informare în masă. Presa este canalul cel mai încăpător de pătrundere în limba română a cuvintelor noi, nota Sextil Pușcariu (1940: 383), adăugînd că „goana după noutate și senzațional” îl determină pe ziarist să adopte „cuvîntul cel mai nou și mai impresionant” (idem: 386).

Dacă învățați precum N. Iorga (1994) s-au interesat de complexul de factori istorici care au favorizat apariția și evoluția presei românești, lingviști precum Al. Andriescu (1979) sau Coman Lupu (1999: 81-85) constată că apariția primelor ziare a avut consecințe culturale multiple, printre cele mai importante urmări fiind cele legate de modernizarea și de unificarea limbii literare. Emanciparea uzului a fost marcată de dispute ideologice care au jalonat procesul de normare a comunicării prin mijloacele de informare în masă.

Considerat din unghiul perioadei actuale, recursul jurnaliștilor la argou este relativ bine documentat dacă se iau ca reper contribuțiile științifice publicate după anul 1990. Totodată, trebuie evidențiată baza de date lingvistice realizată, la invitația Consiliului Național al Audiovizualului, de către specialiștii de la

BDD-A24857 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:56 UTC)

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti" al Academiei Române. Rezultatele cercetărilor întreprinse în perioada octombrie 2007 - octombrie 2012 au fost publicate sub formă de monitorizări privind calitatea exprimării în limba română la unele posturi de radio și de televiziune din România. În plus, comunicarea prin intermediul internetului a înlesnit explorarea resurselor lingvistice și stilistice de care dispune limbajul familiar-argotic, din moment ce exprimarea informală a fost adoptată în multe tipuri de interacțiuni verbale online, fiind, probabil, considerată spontană, comodă și firească. Dacă se adaugă acestor considerații și constatarea că mai toate ziarele românești au dobîndit și versiuni electronice, se poate aprecia că, după anul 2000, recursul la argou în comunicarea publică, fie cea realizată prin mijloace de informare în masă, fie cea dezvoltată prin intermediul internetului, poate fi investigat pe baza unui material lingvistic veritabil, lipsit de caracterul artificial al unor mostre conversaționale create de culegători pentru a crea iluzia autenticității, așa cum s-a întîmplat, de pildă, cu unele dintre argotismele culese între cele două războaie mondiale.

Argoul în presa românească din secolul al XIX-lea

Cercetătorul care urmează firul trecutului pentru a identifica cele mai vechi atestări ale recursului la argou în presa românească descoperă că cea mai veche listă de termeni argotici a fost publicată, la jumătatea secolului al XIX-lea (mai precis în 1860), în revista satirică *Coarnele lui Nichipercea*.

Prezența argoului într-o publicație satirică poate fi explicată atît prin prisma curiozității și îndrăznelilor de expresie asumate de unii dintre publiciștii români de la mijlocul secolului al XIX-lea, cît și din perspectiva constituirii unui registru statornic al stilului publicistic, registrul comico-satiric, ilustrat mai cu seamă de pamflet. Libertățile de expresie asumate de gazetari pot fi studiate de la caz la caz, iar ceea ce se poate observa, în plan general, este că maturizarea estetică a literaturii române nu poate fi just apreciată fără a lua în considerare și experimentele stilistice practicate de scriitorii-gazetari ai vremii. În ceea ce privește apariția publicațiilor satirice, nu e lipsit de importanță să arătăm că ele încep se înmulțească începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, din considerente deopotrivă obiective și subiective. După cum notează Al. Andriescu (1979: 82), publicațiile umoristice și satirice „lasă urme adînci în dezvoltarea stilului publicistic pe care îl îmbogățesc cu elemente noi, fructificate pînă astăzi în articolele polemice".

Mărturii indirecte și directe probează că argoul românesc era constituit înainte de anul 1860. Ca și în argourile altor limbi (cf. Guiraud 1956: 63-65, Graven 1962: 24), materialul lexical al argoului românesc va fi constat dintr-un amestec pestriț de arhaisme, regionalisme și cuvinte de pripas din alte limbi, folosit de locuitorii mahalalelor orășenești din prima jumătate a secolului al XIX-lea sau chiar mai devreme.

BDD-A24857 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:56 UTC)

Despre „jargonul sălbatic” și de neînțeles al harabagiilor evrei amintește Alecu Russo, în „Iașii și locuitorii lui în 1840”. De altfel, în iunie 1853, ofițerul rus P. Jadovski, vorbitor de limbă română, aflat în trecere prin capitala Moldovei, notează în însemnările sale de călătorie că, după lăsarea serii, cîrciumile Iașilor par închise pe dinafară, dar, în realitate, acestea „sînt pline de un popor întunecat, căruia, după munca zilei, îi place foarte mult să-și bea *rația* (de țuică de prune)” (Jadovski 1856, în Bușă 2010: 163). Termenul *rația* este glosat de editori ca element argotic ce denumea, în epocă, cantitatea de țuică băută zilnic de consumatorii de alcool autohtoni.

Acestor scrieri cu profil panoramic trebuie să le adăugăm textele rarisime din presa culturală a veacului al XIX-lea prin care se popularizează fizionomia lingvistică a argoului. Astfel, în nr. 15 din 1870 al revistei *Transilvania*, „foaia Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român”, editorul George Barițiu publică un articol despre argoul parizian, intitulat „Limba verde” (Barițiu 1870: 175-177). În cuprinsul textului gazetăresc, referirile la dicționarul de argou al publicistului și scriitorului francez Alfred Delvau sînt dublate de mențiuni privind „jargonul capitalei București, care se vorbește în clasele mijlocii, împestrițat și încărcat astăzi cu vorbe străine mai tot ca și înainte cu patruzeci de ani”. „Expresiile și frazeologia” acestui jargon alcătuit din barbarisme, provincialisme „rînced de vechi” și cuvinte neromânești reflectă gustul și capriciul lingvistic al „tuturor jupîneselor din piața publică”. Pe lîngă faptul că identifică în mod precis stratificarea lexicală a *limbii verzi* din mahalalele bucureștene de pe la 1830, Barițiu arată că argot-ul parizian se situează la antipod față de limba franceză literară: „Așadar, francezii au o limbă codificată, precum se codifică orice lege, adică limba recunoscută, legitimă, iar alta necodificată, nelegitimă, bastardă, copilă de lele, limba verde.” (p. 175), după cum limba germană vorbită în suburbiile Vienei se deosebește de limba cultă a învățaților germani sau după cum, în epoca veche, latina vorbită de aristocrații romani se deosebea de limba gloatelor. Constatarea că „oamenii au fost tot oameni în vechime, ca și în zilele noastre”, legitimează considerarea argoului ca manifestare lingvistică firească în evoluția limbilor naturale.

Dacă se ia ca reper tipul de text gazetăresc în care se face uz de argou se poate aprecia că, începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, argotismele sînt prezente în textele menite să-i familiarizeze pe cititori cu fizionomia lingvistică a argoului, indiferent că este vorba despre glosare de cuvinte argotice, ca lista publicată de N.T. Orășanu sau despre specificul argoului ca limbaj, ca în articolul publicat de G. Barițiu. Prin raportare la modelul comunicativ funcțional propus de Roman Jakobson, se poate considera că asemenea texte au funcție metalingvistică. În presa din prima jumătate a secolului al XX-lea, explicarea încifrărilor argotice va dobîndi anvergura unei mode.

O a doua categorie de texte în care argoul este valorificat este reprezentată de

BDD-A24857 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:56 UTC)

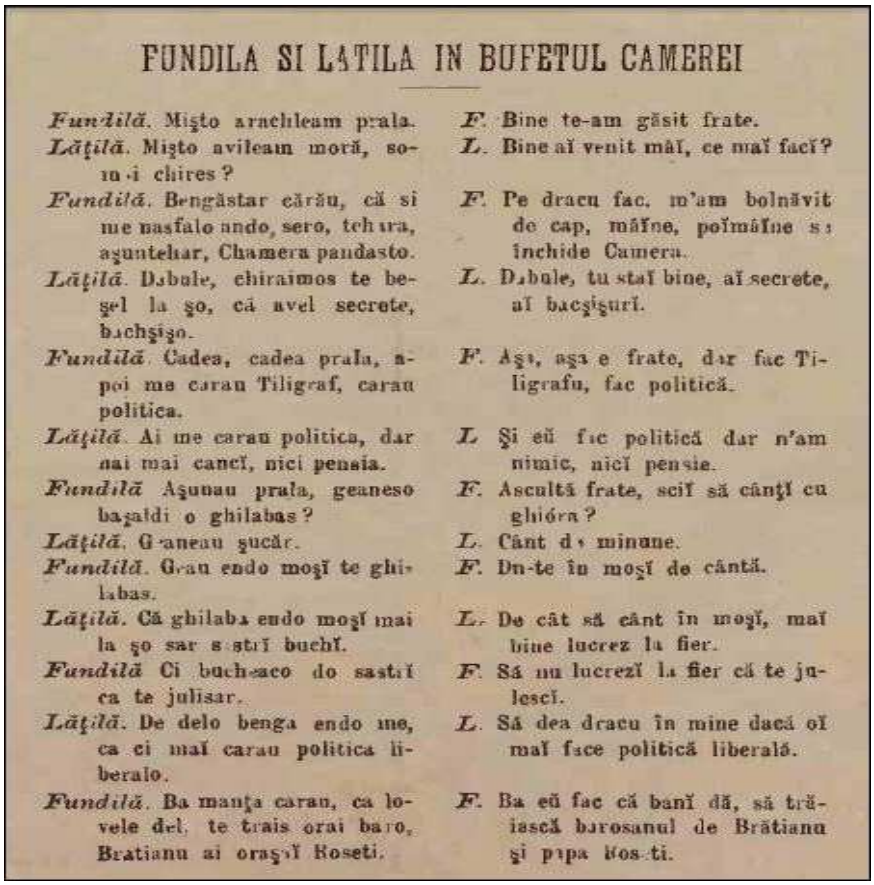
textele umoristice și satirice, în care este fructificat potențialul stilistic coroziv și subversiv al materialului lingvistic argotic. În aceste texte, recursul la argou are finalitate expresivă. În ansamblu, dacă se iau în considerare cele două mari sectoare ale presei, presa de informare și presa de opinie, se poate aprecia că randamentul expresiv al argoului se dezvoltă cu precădere pe terenul presei de opinie.

Prin raportare la glosarul argotic publicat de N. T. Orășanu în 1860, se observă că termeni precum *barosan*, *candriu* (beat), *ciordeală* (furt), *denghi* sau *sticleți* (gardieni publici) oglindesc deprinderea de a exploata conotațiile peiorative ale vocabularului argotic de uz bulevardier. Îndrăzneala satirică nu se limitează, însă, la simpla intensificare a efectelor ironice și umoristice izvorîte din argou. În unele texte, vorbirea de coloratură argotică este folosită pentru a creiona schițe ai căror eroi sînt personaje din viața de mahala, iar mimarea realismului lingvistic al mahalalei are intenție caricaturală. De exemplu, într-o scenetă intitulată *Porcul lui Ispas*, publicată în *Universul de Crăciun* (anul XI, nr. 52/1893), intriga este amplificată prin dialogul dintre antagoniști, iar termenii argotici din replicile „combatanților" îndeplinesc funcția de a susține comicul de limbaj și de a caracteriza personajele: „Mandache era *garnisit* (subl. aut.) și prietenii lui tot așa… (…) Iată ce ne spune nea Pestrui care are mîncărime de vorbă la beție: - Păi, dom'le comisar, ce mai așa și pă dincolea… Mie-mi place *direpț* și *direpț* spui, d-aia iacă spui… Comisarul, răstit: Da spune odată… Mandache, sughițînd: - Ce să spue dacă e *candriu*… Pestrui: Beat ești tu, mă păcătosule… Nu vezi că nu te mai țin picioarele… Mă faci tu pe mine beat… Ei, lasă că te aștern eu… Ispas, care rămăsese gură căscată în pragul secției, văzînd pe Mandache cu ceilalți și porcul lui: Mă miram eu cine să-mi facă *pontul*!..." (*Universul de Crăciun*, 52/1893: 6).

Într-o altă scenetă, conflictul casnic dintre piranda Saftica și bărbatul ei, Crăciun, este regizat prin valorificarea resurselor ritmice ale unei limbi populare altoite cu sonorități țigănești: „- Lumea tă hulește că n-avem dă Paște, nici lumînărica și nici prescurica, ca să dăm la popa, să nă zică popa, ba să ne citească să ne pomenească, pă tine Crăciun ca p-un creștin bun, pă mine Săftica, că sînt, zău, cinstită, și pă danci (copii – n.r.) pă toți, că nu sînt nătoți?... Bine-i mo?... – Valeo!... – Tă vaiți acu, da aseară nu… Hai băut paraua în vin cu ocaua… Și ai chefuit pînă te-ai *mahit*. Și-ai venit baut, ba și chiar batut. Bine-i, mo!... – Haoleo!...". Topit într-un astfel de melanj stilistic, elementul argotic - aici verbul *a se machi* (a se îmbăta) - evocă mediul violent al periferiei, atacat caricatural în textul publicistic.

De altfel, extracția țigănească a multor cuvinte din argoul românesc este fructificată în satire gazetărești care imită speciile comice ale teatrului de vodevil, precum dialogul închipuit dintre doi parlamentari care conversează într-un imaginar hibrid lingvistic romani-românesc (*Ciulinul* 1/1883: 2).

BDD-A24857 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:56 UTC)

FUNDILA SI LATILA IN BUFETUL CAMEREI

Fundilă. Mişto arachileam prala.
Lăţilă. Mişto avileam moră, somn-i chires?
Fundilă. Bengăstar cărău, că si me nasfalo ando, sero, tehura, aşuntelıar, Chamera pandasto.
Lăţilă. Dıbule, chiraimos te beşel la şo, că avel secrete, bachşişo.
Fundilă. Cadea, cadea prala, apoi me caran Tiligraf, caran politica.
Lăţilă. Ai me caran politica, dar nai mai canci, nici pensia.
Fundilă Aşunau prala, geaneso başaldi o ghilabas?
Lăţilă. G-aneau şucăr.
Fundilă. Grau endo moşi te ghilabas.
Lăţilă. Că ghilaba endo moşi mai la şo sar s-stri buchi.
Fundilă Ci buch-aco do sastri ca te julisar.
Lăţilă. De delo benga endo me, ca ci mai caran politica liberalo.
Fundilă. Ba manţa caran, ca lovele del te trais orai baro, Bratianu ai oraşi Roseti.

F. Bine te-am găsit frate.
L. Bine aï venit măi, ce mai faci?
F. Pe dracu fac, m'am bolnăvit de cap, măine, poimăine s: închide Camera.
L. Dıbule, tu stai bine, aï secrete, aï bacşişuri.
F. Aşi, aşa e frate, dar fac Tiligrafu, fac politică.
L Şi eŭ fac politică dar n'am nimic, nicï pensie.
F. Ascultă frate, sciï să cânţi cu ghióra?
L. Cânt d: minune.
F. Du-te în moşi de cântă.
L. De cât să cânt în moşi, maï bine lucrez la fier.
F. Să nu lucrezï la fier că te julescï.
L. Să dea dracu în mine dacă oï maï face politică liberală.
F. Ba eŭ fac că banï dă, să trăiască barosanul de Brătianu şi papa Hos-ti.

Analiza sumară a replicilor pune în lumină proveniența țigănească a unor cuvinte precum *bengos* (grozav) *barosan* (persoană importantă), *başoaldă* (prostituată), *canci* (nimic), *ghilibardeală*/ *galibardeală* (vorbire), *a gini* (a observa), *lovele* (bani), *mişto* (bine, frumos), *şucăr* (supărare), care au pătruns devreme în argoul răufăcătorilor și care fac parte din fondul lexical stabil al limbajului argotic. Mai importantă decît originea idiomatică a unor asemenea argotisme este observația că, sub influența teatrului, satira publicistică de tip bulevardier instituie tiparele discursive ale unui registru (literatura zeflemistă) cu identitate expresivă bine conturată în presa românească de la sfîrșitul secolului al XIX-lea.

Argoul în presa românească din secolul al XX-lea

În prima parte a secolului al XX-lea se pot distinge cel puțin două etape în ceea ce privește recursul la argou în presa românească: perioada de pînă la Marea Unire, cînd se continuă tradiția literaturii de zeflemea și cînd argoul pătrunde în

BDD-A24857 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:56 UTC)

alte specii ale scrisului gazetăresc (reportajul, ancheta), fără ca uzul anecdotic și satiric să fie trecut în umbră, și perioada dintre cele două războaie mondiale, cînd recursul la elemente argotice constituie un ingredient comun în paginile ziarelor.

Prezența argoului în presa de pînă la instaurarea comunismului este statornică în trei tipuri de texte: a) textele cu profil metalingvistic, în speță culegerile de argotisme glosate, publicate fie în presa cotidiană, fie în publicistica culturală, și articolele dedicate argoului ca fenomen lingvistic inedit; b) textele cu resort expresiv, în care întrebuințarea argoului are finalități de natură comico-satirică și c) textele cu miez referențial, de prezentare a vieții pe care o duc locuitorii periferiei, în care argotismele joacă roluri obiective: evidențiază felul de a vorbi al marginalilor și evocă atmosfera lumii de mahala. Adoptînd modelul interpretativ propus de Roland Barthes în studiul *Rhétorique de l'image* (1964), nu e greșit să presupunem că glosarele argotice și notele despre argou au, ca și reportajele despre marginali infuzate cu argotisme, rol de ancoraj, în sensul că servesc unei funcții de elucidare. Cu alte cuvinte, astfel de texte îl ghidează pe cititor, arătîndu-i ce încifrări se camuflează în codificările argotice. Pe de altă parte, folosirea argoului ca resursă comico-satirică capătă rol de releu. Așa cum desenele unui caricaturist amplifică energia expresivă a unui text satiric, tot astfel materialul lingvistic de sorginte argotică este folosit pentru a dilata, în cheie caricaturală, sensurile textuale.

a) Textele cu profil metalingvistic, îndeosebi listele de cuvinte din argoul răufăcătorilor, reflectă interesul presei față de personajele exotice ale lumii interlope. Apariția, în ziare de mare circulație, a unor liste şi glosare de cuvinte şi expresii colocvial-argotice reflectă, deopotrivă, spiritul liber al epocii şi stăruinţele jurnaliştilor în a găsi subiecte interesante, apte să satisfacă gustul pentru senzaţional. De exemplu, în cotidianul *Dimineața* (nr. 1004, marți, 21 noiembrie 1906), V. Scîntee publică o listă bogată de cuvinte care pun în lumină *șmecheresca* pungașilor deținuți în penitenciarul din Iași. În perioada dintre cele două războaie mondiale, atît gazetarii profesioniști, cît și publiciștii de ocazie, culeg cu entuziasm elemente din vorbirea marginalilor, însă, după cum notează Al. Vasiliu (1937: 5), „mulți din termenii argotici din aceste liste sînt înregistrați fără un control științific, cu erori de tipar și explicări greșite. Aceste articole, scrise de diletanți, au însă meritul că au deșteptat oarecum interesul științific pentru astfel de cercetări". O colecție consistentă de argotisme i se datorează lui Barbu Lăzăreanu, care adună mostre de limbaj din închisori, din vorbirea bulevardieră și din universul pestriț al cazărmilor, frizeriilor, cafenelelor sau cîrciumilor. Inițial, acestea au fost publicate, în foileton, în paginile mai multor publicații, *Adevărul*, *Adevărul literar și artistic*, *Dimineața* ș.a., iar mai apoi au fost grupate într-un volum postum (Lăzăreanu 1975).

Perioada dintre cele două războaie mondiale este nu numai intervalul de timp în care ziariștii își arogă sarcina de a culege și de a populariza argoul (cf. Cota

BDD-A24857 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:56 UTC)

1936, Dobrescu 1938), ci și etapa în care recursul gazetarilor la argou începe să facă obiectul unei cercetări științifice, cele mai însemnate fiind contribuțiile cuprinse în publicațiile editate în principalele centre universitare românești ale vremii: *Buletinul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide*" (Iași), anuar patronat de Iorgu Iordan, *Dacoromania* (Cluj), publicație apărută din inițiativa lui Sextil Pușcariu, și *Grai și suflet* (București), revista fondată de O. Densusianu.

b) Textele cu resort expresiv apar în publicațiile satirice și în presa culturală. Tradiția literaturii de zeflemea este dublată de beletristica senzaționalistă, de larg consum, tipărită în foileton, rezonantă cu modelele cinematografice ale timpului. Împotriva acestei mode literare vor lua atitudine scriitori de marcă, precum Hortensia Papadat Bengescu.

Fronda vitriolantă a pamfletarilor care au pus în circulație satira „tipurilor" (Costescu 1944: 326) este, în perioada interbelică, extinsă asupra chipurilor de periferie care se infiltrează în centrul vieții sociale a orașului. Spre exemplu, în rubrica „Tipuri" a revistei „Furnica" sînt creionate portretele unor eroi precum Florea Busuiocescu, fost cofetar și om de circ, aspirant la statutul de artist al teatrului de operetă. Dialogul dintre reporter și personaj are suculența stilistică a limbajului machist și bulevardier:

> „- Ce te-ai vopsit măi așa?
> - Nu m-am vopsit dom'le, așa sînt eu din naturelu meu.
> -Minți măi, te-ai vopsit.
> - Da dom'le! – fu silit în fine Florea să mărturisească.
> - De ce?
> - Ca să-i plac *gagichi* mele.
> - Cum o cheamă pe *gagica* ta?
> - Marița Burețea.
> - Ce comerț *învîrtește gagica*?
> - E nemțoaică la copiii lui domnu Ștefan Anastasiu (…)
> - Ea te iubește, mă?
> - Mă iubește, dom'le, da mă cam trădează. (…)
> - De ce?
> - Păi, am prins-o că mă *traduce* cu Bibi alunarul și i-am tras alunarului o *mardeală* urîtă de m-o pomeni, i-am vărsat coșu cu fisticuri pă jos și l-*am fistîcit* în ghionturi!" (*Furnica* 61/ 1905: 9).

Coloratura argotică a vorbirii fanților de oraș este surprinsă și în schițe dedicate tipurilor umane ale capitalei din anii celui de-al doilea război mondial. Înfățișarea acestor filfizoni este inconfundabilă: „pantaloni de sport, șapcă englezească, lulea și aer flegmatic", mers nepăsător „cu nasul în vînt și ziarul sub braț". Condiția socială a acestor figuri mondene este sugerată de limbajul folosit sub imperiul afectelor eliberate în toiul unui meci de box: „- Umple-l de borș,

BDD-A24857 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:56 UTC)

Ghiță!" sau „*Cafteşte*-l, Nae! *Atinge-l la zotcă*!" (*Universul literar* 33/ 1942: 4).

Situate la granița dintre realitate și ficțiune, povestirile găzduite în paginile suplimentelor literare mustesc de argou atunci cînd se povestesc incursiuni în lumea vagabonzilor și a golanilor. O asemenea povestire, intitulată „Cînd am fugit de-acasă…", publicată într-un număr al *Brașovului literar*, are ca nucleu expresiv vorbirea argotică a haimanalelor aciuate peste noapte într-un sălaș infect de la marginea orașului. Aflat sub protecția unui zarzavagiu mai omenos, povestitorul-personaj – un flăcău fugit de acasă cu gîndul să-și ia soarta în propriile mîini - înregistrează atmosfera pestilențială și sarcasmul cu care este întîmpinat la sosirea în magherniță. „Ce, domnu' Mitru, ați început să faceți tratații la *soileală*?", zice o voce gîjîită, „de flașnetă stricată", în rîsetele cîinești ale locatarilor. „Patronul" acestui adăpost e un individ care a văzut multe la viața lui, știe ce le poate oamenilor mintea și vorbește în tîlcuri condimentate argotic: „De", comentează el despre nou-venitul topit de frică, „tocmai ăștia culții fac cîte o boacănă mai mare. Cunosc eu chestiile astea. Întrebai așa fiindcă vreau să știu cu cine am de-a face. Mai am pățit-o odată cu unu' care *făcuse labă* niște bani, dă m-au tîrît *scatiii* la poliție. A fost prost că nu mi-a spus, și, cînd l-au căutat agenții, au găsit banii la el. Dacă știam ce poamă e, nu intram în belea. Îl dam pe ușă afară și *grosu* îl asiguram eu de nu-l mai găsea nici dracu. Erau dooșpe *albăstrele* noui nouțe." (*Brașovul literar* 19-20/ 1934: 115-116). A doua zi, înfricoșat de cele văzute și auzite, rebelul fugit de acasă se întoarce spăsit la casa părintească, unde mama îl așteaptă cu ochii în lacrimi, iar tata, cu o „sfîntă bătae". Și asta a fost.

c) Pătrunderea argoului în presa de informare din prima jumătate a secolului al XX-lea se produce pe fondul fascinației publicului burghez față de viața mizeră și violentă a periferiei. O veritabilă retorică a urîtului se conturează prin știrile, reportajele și anchetele referitoare la viața de mahala. Ca și în perioada contemporană, gangsterii autohtoni devin furnizori și eroi ai știrilor.

„Isprăvile *apașilor* din Galați", titrează ziarul *Adevărul* din 30 iulie 1923: „Cartierul muncitoresc din Galați Bădălanul este de cîtva timp terorizat de o bandă de *apași*, din cartierul Cărămidăriei, cari, înarmați cu revolvere, cuțite și pumnale, atacă la drumul mare amenințînd cu moartea pe oricine întîlnesc. Zilele trecute, a avut loc o încăerare în regulă între acești apași și cetățenii din cartier. În cursul acestei încăerări un cetățean a fost grav rănit cu cîteva lovituri de cuțit, iar unul dintre apași, urmărit de muncitori, a fost prins și linșat. Autoritățile gălățene au luat măsuri pentru prinderea bandei și asigurarea liniștei în cartierul Bădălan".

În reportaje, portretele bătăușilor de prin mahalalele marilor orașe par a evoca o lume care e sursa universului poetic din *Cînticele țigănești* ale lui Miron Radu Paraschivescu. De „lăsata secului", ne informează un reportaj publicat în *Realitatea ilustrată* din 20 martie 1935, Victor Talianu, „regele mardeiașilor" din mahalaua Filantropiei, umbla însoțit de o ceată de haidamaci, în căutare de „*gagice*". Costumația apașilor merită atenție pentru că reflectă o modă. În ceata

BDD-A24857 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:56 UTC)

Talianului erau „toți îmbrăcați cu pantaloni cu crețuri, cămăși cu arnici, brîuri roșii, căciuli țuguiate, veste cu găitane și cismulițe cu tocuri înalte și vîrfurile cît o băncuță". Ciomegele învîrtite prin aer și salvele de pistol acompaniau muzica de chef. După „lăsata secului", mardeiașii se făceau „blau" vreo două zile, pentru „revenirea în fire" (*Realitatea ilustrată* 426/ 1935: 2).

Unii ziariști nu se sfiesc să adune în volum textele anchetelor și reportajelor, reunind grupajele sub titluri plastice, cu evident rol fatic. Spre exemplu, volumul publicat în 1910 de gazetarul N. Baboeanu se intitulează *Dedesubturi…*, iar titlul îl invită pe cititor în cinematograful social al vieții celor fără căpîtîi (în termenii autorului: troglodiții, haimanalele, pleava etc.). Astfel de „cronici de literatură socială și de politică comunală" conturează panorama mizeriei și suferinței de la margine de București, la începutul veacului al XX-lea. Într-o crochiu asupra cîrciumii din Grozăvești, privirea reporterului reține figurile „livide, supte de mizerie și de ftizie" ale mahalagiilor, în timp ce auzul îi este izbit de o „limbă de pe alte tărîmuri: expresii ca *bulibășie* (pușcărie), *haleală* (mîncare), *soileală* (dormit), *mardeală* (bătaie), *sanchi pontu*, *fraier* (naiv), *sticlete* (gardist) etc., răpesc putința de a înțelege mai mult din conversația lor, ba încă – spuse cu rînjete semnificative în interiorul acesta de speluncă – îți dau în mod intuitiv noțiunile unor escapade urîcioase." (Baboeanu 1910: 18). În acest univers populat de „corpuri schilave, stinse, supte, în cari încolțeau și plămădeau moravurile cele mai orduriere" (idem: 24), argoul este emblema verbală a degradării umane. Această retorică naturalistă a urîtului va fi, în epocă, contracarată de vitalismul estetic al mahalalei, surprins de scriitori precum I. Peltz, G. M. Zamfirescu și alții.

Bibliografie

Izvoare

Brașovul literar, anul III, nr. 19-20, august 1934.
Ciulinul, anul I, nr. 1, joi, 2 iunie 1883.
Ciulinul, anul I, nr. 3, joi, 16 iunie 1883.
Ciulinul, anul III, nr. 86, duminică, 2 iunie 1885.
Epoca, seria II, anul III, nr. 380, miercuri, 19 februarie1897.
Furnica, anul II, nr. 61, 1905.
Gazeta ilustrată,anul I, nr. 22, 12 mai 1912.
Realitatea ilustrată, anul IX, nr. 426, 20 martie 1935.
Universul de Crăciun, anul XI, nr. 52, 25 decembrie 1893/ 6 ianuarie 1894.
Universul literar, anul XII, nr. 13, luni, 18/ 30 aprilie 1894.
Universul literar, anul XIII, nr. 33, luni, 14/26 august 1895.
Universul literar, anul LI, nr. 33, sîmbătă, 15 august 1942.

*

Baboeanu, N., 1910, *Dedesubturi…*, Tipografia cooperativă „Poporul", București.

BDD-A24857 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:56 UTC)

Literatură secundară

Adams, J. N., 1982, *The Latin sexual vocabulary*, Duckworth, London.
Andriescu, Al., 1979, *Limba presei românești în secolul al XIX-lea*, Editura Junimea, Iași.
Aricescu, C. D., 1884, *Satire politice care au circulat în public, manuscrise și anonime între anii 1840-1866, Editura tipografiei moderne Grigore Luis*, Bucuresci.
Avram, Mioara, 1987, *Probleme ale exprimării corecte*, Editura Academiei R.S.R., București.
Baciu Got, Miorița, 2006, *Argoul românesc. Expresivitate și abatere de la normă*, Editura Corint, București.
Barițiu, George, 1870, „Limba verde" în *Transilvania*, foaia Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, anul III, nr. 15, Brașov, 1 august 1870, p. 175-177.
Barthes, Roland, 1964, *Rhétorique de l'image*, Communications, nr. 4, *Recherches sémiologique*, p. 40-51.
Bulgăr, Gh., 1984, *Scriitori români despre limbă și stil*, Editura Albatros, București.
Costescu, George, 1944, *Bucureștii Vechiului Regat*, Editura Universul, București.
Cota, V., 1936, *Argot-ul apașilor. Dicționarul limbii șmecherilor*, Editura Tiparul românesc, București.
Dimitrescu, Florica (coord.), 2013, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a III-a, Editura Logos, București.
Dobrescu, Al. V., 1938, *Argotul*, București.
Graur, Al., 2009, *„Capcanele" limbii române*, Editura Humanitas, București.
Graven, Jean, 1962, *L'argot et le tatouage des criminels*. , Editions de la Bacconière, Neuchâtel.
Gruiță, G., *Moda lingvistică 2007. Norma, uzul și abuzul*, Editura Paralela 45, Pitești.
Guiraud, Pierre, 1956, *L'argot*, Presses Universitaires de France, Paris.
Guțu Romalo, Valeria, 2002, *Corectitudine și greșeală. Limba română de azi*, Editura Humanitas, București.
Hagiu, I., 1987, *Dicționar al presei literare românești (1792-1982)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
Iorga, N., 1994, *Istoria presei românești*, Fundația Rompres, București.
Irimia, D., 1986, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
Ivănescu, G., 2000, *Istoria limbii române literare*, ediția a II-a, Editura Junimea, Iași.
Jadovski, P., 1856, „Moldova și Țara Românească în contemporaneitate", în Daniela Bușă (coordonator), 2010, *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, volumul VI (1852-1856), Editura Academiei Române, București.
Lăzăreanu, Barbu, 1975, *Cu privire la meșteșugarii cuvintelor*, Editura Minerva, București.
Lupu, Coman, 1999, *Lexicografia românească în procesul de occidentalizare latino-romanică a limbii române moderne (1780-1860)*, Editura Logos, București.
Mihăescu, I., 1936, „Argot latin", extras din Buletinul Institutului de Filologie Romînă – Iași, vol. III (1936), Tipografia Goldner, Iași.
Milică, Ioan, 2009, *Expresivitatea argoului*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași.
Munteanu, Ștefan, Țâra, Vasile D., 1983, *Istoria limbii române literare*, Editura Didactică și Pedagogică, București.

BDD-A24857 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:56 UTC)

Papadat Bengescu, Hortensia, 1926, „Pe marginea noutății literare”, în *Sburătorul*, anul IV, nr. 5, serie nouă, noiembrie 1926, p. 72.
Pușcariu, Sextil, 1940, *Limba română*, vol. I, *Privire generală*, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, București.
Sârbu, Georgiana, 2009, *Istoriile periferiei. Mahalaua în romanul românesc de la G. M. Zamfirescu la Radu Aldulescu*, Editura Cartea Românească, București.
Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2001, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*, Editura All, București.
Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2006, *Creativitate lexicală în româna actuală*, Editura Universității din București.
Uritescu, Dorin N., 1993, *De la chioșcari la vesternizare*, Editura Humanitas, București.
Vasiliu, Al., 1937, *Din argoul nostru*, extras din „Grai și suflet”, VII, Atelierele Socec & Co., București.
Vișinescu, Victor, 1981, *Valori lexicale și stilistice în publicistica românească*, Editura Albatros, București.
Zafiu, Rodica, 2001, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universității din București.
Zafiu, Rodica, 2010, *101 cuvinte argotice*, Editura Humanitas, București.

BDD-A24857 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:56 UTC)